

تبیین عناصر اصلی سازمان فضایی و مفهوم محلّه در بابل

سلما امیرشکاری رزنو^۱، احسان رنجبر^{۲*}، محمدرضا پورجعفر^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر و معماری،
salma.amirshकारी@gmail.com

۲- استادیار دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر و معماری، e.ranjbar1983@gmail.com

۳- استاد دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر و معماری، pourja_m@modares.ac.ir

چکیده

شهر بابل یکی از بزرگترین شهرهای استان مازندران می باشد. این شهر که مسیر ارتباطی شهرهای بابلسر، آمل و قائمشهر است، در طول تاریخ، همواره به دلیل نقش ارتباطی و تجاری خود یکی از مهمترین شهرهای منطقه به حساب می آمده است. این شهر در ابتدا تنها یک بازار بوده است که حول آن تعداد کمی از مردم سکنی گزیده بودند و پس از پیدا کردن مقبره مطهر امامزاده قاسم (ع) نقش عنصر مذهبی در آن قوت می یابد. در زمان های مختلف تاریخی و با قدرت گرفتن روابط تجاری با کشورهای شمالی ایران، این شهر پیشرفت کرده است و در واقع حیات شهر همواره بسته به تجارت بوده است. لذا با تحلیل ساختار بافت تاریخی بابل می توان اثرات تجارت در ساختار کلان و عناصر شهری را تحلیل کرده و زمینه های ارائه الگوها در راستای توسعه های شهری جدید را فراهم آورد. روش پژوهش مبتنی بر روش تفسیری تاریخی است که از طریق رجوع به اسناد پایه مرتبط با بافت، بررسی عکس های هوایی، عکس های تاریخی و بازدید میدانی از فضاهای شهری و محلات صورت پذیرفته است.

نتایج این بررسی نشان می دهد که نقش تجاری شهر علاوه بر تاثیرگذاری بر ساختار شهر و شکل گیری میدان بازار به عنوان مهمترین فضای شهری، بر محلات نیز تاثیر گذار بوده است و در مرکز محلات در کنار مساجد و تکایا همواره واحد های تجاری و در مواقعی به صورت بازارهای محلی نیز شکل می گیرد. شکل فضاهای شهری اصلی از الگوی خاصی تبعیت نکرده و به واسطه ماهیت تجاری شهری طیف متنوعی از خرده فروشی ها اطراف این فضاهای که عمدتاً به صورت میدان بوده اند شکل می گیرد.

واژه های کلیدی: سازمان فضایی، محلّه، شهر بابل، محلّه حصر

فروشان، محلّه سر حمام میرزا یوسف

۱- مقدمه

شهر بابل یکی از شهرهای بزرگ استان مازندران می باشد. بابل تقریباً در ۲۳۰ کیلومتری شمال شرقی تهران و ۱۳ کیلومتری جنوب دریای مازندران واقع شده است. نام کنونی بابل متأثر از رودخانه بابل رود که در غرب شهر جریان دارد می باشد. این شهر با وجود آنکه از تاثیر گذارترین، بزرگترین و قدیمی ترین شهرهای استان مازندران است، پژوهش های کافی پیرامون تاریخی آن صورت نپذیرفته است. باید این نکته را در نظر داشت که شهر بابل با توجه به تاریخ طولانی آن از محلات زیبا، با هویت و غنی (از لحاظ اجتماعی، کالبدی و ...) برخوردار بوده است که با توجه به سرعت بالای تخریب محدوده های تاریخی در این شهر لزوم برداشت الگوها و تجربیات معماری و شهرسازی آن امری بدیهی است.